

Talu am wasanaethau gofal a chymorth (gofal cymdeithasol i oedolion)

Canllaw i etholwyr

Gorffennaf 2026

Senedd Cymru yw'r corff sy'n cael ei ethol yn ddemocrataidd i gynrychioli buddiannau Cymru a'i phobl.

Mae'r Senedd, fel y'i gelwir, yn deddfu ar gyfer Cymru, yn cytuno ar drethi yng Nghymru, ac yn dwyn Llywodraeth Cymru i gyfrif.

Gallwch weld copi electronig o'r ddogfen hon ar wefan y Senedd:
[**ymchwil.senedd.cymru**](http://ymchwil.senedd.cymru)

Gellir cael rhagor o gopïau o'r ddogfen hon mewn ffurfiau hygyrch, yn cynnwys Braille, print bras, fersiwn sain a chopïau caled gan:

Senedd Cymru
Tŷ Hywel
Bae Caerdydd
CF99 1SN

X: [**@SeneddYmchwil**](https://twitter.com/SeneddYmchwil)
Ymchwil y Senedd: [**ymchwil.senedd.cymru**](http://ymchwil.senedd.cymru)
Tanysgrifiwch: [**Cylchlythyr**](http://cylchlythyr.senedd.cymru)

© Hawlfraint Comisiwn y Senedd 2026

Ceir atgynhyrchu testun y ddogfen hon am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng cyn belled ag y caiff ei atgynhyrchu'n gywir ac na chaiff ei ddefnyddio mewn cyd-destun camarweiniol na difriol. Rhaid cydnabod mai Comisiwn y Senedd sy'n berchen ar hawlfraint y deunydd a rhaid nodi teitl y ddogfen.

Talu am wasanaethau gofal a chymorth (gofal cymdeithasol i oedolion)

Canllaw i etholwyr

Gorffennaf 2026

Mae Ymchwil y Senedd yn darparu cymorth ymchwil diduedd i Aelodau o'r Senedd. Ni allwn ohebu yn uniongyrchol ag unigolion neu sefydliadau eraill, na rhoi cyngor na sylwadau ar achosion unigol.

Mae'r wybodaeth a ddarperir yn y canllaw hwn at ddibenion gwybodaeth gyffredinol yn unig i gefnogi gwaith Aelodau o'r Senedd wrth iddynt gynorthwyo eu hetholwyr. Ni fwriedir iddi gymryd lle deddfwriaeth, canllawiau, polisi na chyngor proffesiynol.

Talu am ofal a chymorth

Gall fod yn ddryslyd gwybod a oes angen i chi dalu am wasanaethau gofal cymdeithasol a faint y mae angen i chi ei dalu. Mae'r canllaw hwn yn mynd â chi drwy'r broses ar gyfer penderfynu pryd y dylech dalu am wasanaethau gofal cymdeithasol a faint y dylech ei dalu. Mae hefyd yn cyfeirio at ffynonellau eraill o gymorth a chefnogaeth a allai fod yn ddefnyddiol.

Mae'r wybodaeth a ganlyn wedi'i seilio ar **Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014** a **Chod Ymarfer** Llywodraeth Cymru ar godi ffioedd a'r asesiadau ariannol y mae'n **rhaidd** i awdurdodau lleol eu dilyn. Mae'r Cod Ymarfer yn cynnwys rhagor o wybodaeth fanwl am amgylchiadau penodol.

Bydd gofyn i'r rhan fwyaf o bobl sydd angen gofal a chymorth gyfrannu at gost y gwasanaethau y maent yn eu cael. Mae ffioedd awdurdodau lleol yn destun prawf modd ac yn cymryd incwm, cynilion a rhai costau byw i ystyriaeth. Mae rheolau cenedlaethol yn pennu uchafswm y ffioedd ac yn diogelu'r lefel ofynnol o incwm.

Cynnwys

1. Yr asesiad ariannol.....	9
2. Gofal preswyl.....	10
Cyfalaf.....	10
Pan nad yw gwerth eiddo'n cael ei ystyried.....	11
Incwm.....	11
Isafswm Incwm.....	12
Ffioedd atodol.....	12
Taliadau gohiriedig.....	12
3. Gofal Iechyd Parhaus y GIG.....	14
Sut y gwneir penderfyniad ar gymhwystra.....	14
Beth sy'n cael ei gynnwys fel rhan o Ofal Iechyd Parhaus y GIG.....	15
Gofal Iechyd Parhaus y GIG – Llwybr Carlam.....	15
Os yw Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn cael ei wrthod neu ei dynnu yn ôl.....	15
4. Gofal nyrsio a ariennir gan y GIG.....	16
5. Gofal amhreswyl (gofal cartref).....	17
Uchafswm ffi.....	17
Cyfalaf.....	17
Incwm.....	18
Isafswm Incwm.....	18
6. Yr opsiwn taliadau uniongyrchol.....	19
7. Adolygu / herio penderfyniadau a wneir yn sgil yr asesiad.....	21
Penderfyniadau gan awdurdodau lleol.....	21
Byrddau iechyd lleol.....	21
8. Ffynonellau eraill o wybodaeth a chymorth.....	23

1. Yr asesiad ariannol

Pan fydd awdurdod lleol yn penderfynu codi tâl am ddarparu neu drefnu gofal a chymorth, rhaid iddo gynnal asesiad ariannol o'r person sy'n cael y gofal a'r cymorth.

Fel rhan o'r asesiad ariannol, mae'r awdurdod lleol yn edrych ar eich **cynilion/cyfalaf** (e.e. eiddo) a'ch **incwm** (e.e. pensiynau) i gyfrifo faint y gallwch fforddio'n rhesymol ei dalu tuag at eich gofal a'ch cymorth. Bydd yr asesiad ariannol hefyd yn pennu a ydych yn gymwys i gael cymorth ariannol gan yr awdurdod lleol tuag at eich gofal a'ch cymorth, a faint y dylech ei gael.

Bydd angen asesiad ariannol p'un a fydd eich **asesiad o anghenion gofal** yn dangos mai gofal preswyl (lleoliad cartref gofal) neu ofal a chymorth amhreswyl yw'r dewis gorau i chi.

Bydd yr asesiad ariannol yn ystyried sefyllfa ariannol y person sy'n cael ei asesu yn unig. Os oes gennych gynilion/cyfalaf neu incwm fel rhan o gwpl, tybir yn gyffredinol fod gan y ddau berson gyfran gyfartal.

Gall awdurdod lleol asesu cynilion/cyfalaf neu incwm cwpl ond dim ond pan fydd hynny'n fwy manteisiol o safbwynt ariannol i'r person sy'n cael ei asesu. Mae rhagor o wybodaeth am hyn yn Adran 5.3 ac ar dudalennau 34 a 35 o'r **Cod Ymarfer**.

Ar ôl cwblhau'r asesiad ariannol, rhaid i awdurdod lleol nodi'n ysgrifenedig faint sydd angen i chi ei dalu tuag at eich gofal a'ch cymorth.

Os bydd eich amgylchiadau ariannol yn newid, bydd yn rhaid i'r awdurdod lleol ailasesu eich gallu i dalu am eich gofal a'ch cymorth.

Os oes gennych anghenion gofal a chymorth, gallwch fel arfer wario'ch incwm a defnyddio'ch cynilion/cyfalaf fel y mynnwch, gan gynnwys rhoi rhoddion i ffrindiau a theulu. Fodd bynnag, ni ddylech geisio osgoi talu am ofal a chymorth yn fwriadol drwy **gael gwared ar eich cyfalaf neu eich incwm** (lleihau eich asedau yn fwriadol). Os bydd awdurdod lleol yn credu bod ganddo dystiolaeth sy'n dangos bod hyn wedi digwydd, ac os yw'n credu ei fod yn briodol, gall geisio adennill costau.

2. Gofal preswyl

Ar gyfer gofal preswyl, bydd eich cynilion/cyfalaf (e.e. eiddo) ac incwm (e.e. pensiynau) fel arfer yn cael eu hystyried yn yr asesiad ariannol.

Cyfalaf

Bydd yr awdurdod lleol yn edrych ar faint o gyfalaf sydd gennych. Yn y rhan fwyaf o achosion, mae'r prif enghreifftiau o gyfalaf a gaiff ei ystyried yn cynnwys eiddo/tir, cyfrifon banc neu gymdeithas adeiladu, cyfrifon Cynilion Cenedlaethol, Bondiau Premiwm, a stociau a chyfranddaliadau.

Mae tudalennau 27-30 o'r **Cod Ymarfer** yn nodi pa fathau o gyfalaf y dylid eu diystyru yn yr asesiad ariannol a hefyd sut y dylid trin bondiau buddsoddi.

Mae yna derfyn ariannol, sef y '**terfyn cyfalaf**', sy'n nodi pryd y byddwch yn gymwys i gael cymorth ariannol gan yr awdurdod lleol i ddiwallu eich anghenion asesedig.

Mae'r terfyn cyfalaf wedi'i bennu mewn **rheoliadau ar godi ffioedd**. Ar hyn o bryd, y terfyn cyfalaf yw **£50,000**.

- Os oes gennych gyfalaf sy'n **cyrraedd lefel y terfyn cyfalaf o £50,000 neu sy'n is na hynny**, rhaid ei ddiystyru yn yr asesiad ariannol, a bydd yr awdurdod lleol yn cyfrannu tuag at gost eich gofal. Efallai y bydd disgwyl i chi gyfrannu o hyd at eich costau gofal o'ch **incwm** (mae rhagor o wybodaeth am incwm isod).
- Os oes gennych **gyfalaf o dros £50,000**, mae'n debygol y bydd disgwyl i chi dalu costau llawn eich gofal preswyl.

Os disgwylir i chi dalu holl gostau eich gofal preswyl eich hun (h.y. os ydych yn unigolyn sy'n ariannu eich gofal eich hun), gallwch ofyn i'r awdurdod lleol am gyngor o hyd ac i drefnu eich gofal a'ch cymorth i chi.

Os bydd eich cyfalaf yn gostwng ac yn nesáu at y terfyn cyfalaf, dylai'r awdurdod lleol gynnal asesiad cyn gynted ag y bo'n gallu gwneud hynny'n rhesymol.

Pan fydd eich cyfalaf yn mynd is na'r terfyn o £50,000, dylech ddechrau cael cymorth ariannol gan yr awdurdod lleol ar gyfer eich ffioedd cartref gofal, a dim ond o'ch incwm y dylai fod angen i chi gyfrannu.

Pan nad yw gwerth eiddo'n cael ei ystyried

Mae'r Cod Ymarfer yn nodi **na ddylai'r** asesiad ariannol ystyried gwerth eich eiddo os byddwch mewn gofal preswyl a bod y cartref yn dal i gael ei feddiannu'n rhannol neu'n gyfan gwbl fel prif gartref neu unig gartref unrhyw un o'r bobl a restrir isod:

- i) eich partner, cyn-bartner neu bartner sifil, ac eithrio pan fyddwch wedi gwahanu neu wedi ysgaru;
- ii) partner yr ydych chi wedi gwahanu neu wedi ysgaru oddi wrthynt, sy'n unig riant ac sydd â phlentyn dibynnol;
- iii) perthynas neu aelod o'ch teulu sydd: (1) yn 60 oed neu'n hŷn, neu (2) yn blentyn i'r preswilydd sy'n iau na 18 oed, neu (3) wedi'i analluogi. Mae diffiniadau o'r termau 'perthynas' a 'teulu' i'w gweld ar dudalennau 31-32 o'r **Cod Ymarfer**.

Dim ond pan fo'r eiddo wedi'i feddiannu'n barhaus ers cyn i chi fynd i gartref gofal y mae'r uchod yn berthnasol.

Mae yna hefyd sefyllfaoedd pan fo'n rhaid anwybyddu gwerth eich prif gartref neu eich unig gartref mewn asesiad ariannol os ydych yn cael gofal a chymorth dros dro mewn cartref gofal.

Rhaid anwybyddu gwerth eich prif gartref neu'ch unig gartref am y 12 wythnos gyntaf pan fydd gwerth unrhyw gyfalaf arall sydd gennych yn llai na'r terfyn cyfalaf. Mae'r **Cod Ymarfer** yn rhoi rhagor o fanylion am hyn ac mae hefyd yn nodi amgylchiadau penodol eraill pan ddylid anwybyddu asedau cyfalaf am gyfnod penodol o amser.

Incwm

Yn ystod yr asesiad ariannol, rhaid i awdurdod lleol ystyried eich **incwm**, sy'n gallu cynnwys pensiynau, blwydd-dal a bondiau buddsoddi a rhai budd-daliadau lles. Fodd bynnag, **rhaid anwybyddu enillion o gyflogaeth** wrth gyfrifo faint y gallwch ei dalu.

Mae Atodiad B o'r **Cod Ymarfer** yn cynnwys gwybodaeth fanwl am ba incwm a gaiff ei ystyried a'r hyn a gaiff ei anwybyddu yn ystod asesiad ariannol.

Isafswm Incwm

Os ydych mewn gofal preswyl ac os yw eich cyfalaf yn cyrraedd y terfyn cyfalaf neu'n is na hynny, byddwch yn cyfrannu'r rhan fwyaf o'ch incwm (ac eithrio enillion) tuag at gost eich gofal a'ch cymorth. Fodd bynnag, rhaid i awdurdod lleol sicrhau bod gennych swm penodol o'ch incwm eich hun i'w wario ar eitemau personol fel dillad. Gelwir hyn yn '**isafswm incwm**'. Mae hyn yn ychwanegol at unrhyw incwm a gewch o enillion.

Caiff yr isafswm incwm ei adolygu'n flynyddol, a gellir dod o hyd iddo ar wefan Llywodraeth Cymru.

Ffioedd atodol

Os penderfynwyd, yn dilyn y broses asesu, mai cartref gofal fydd yn diwallu eich anghenion orau, bydd gennych hawl i wneud dewis o ran llety (yn ddarostyngedig i rai amodau).

Mae'n ofynnol i'r awdurdod lleol gynnig mwy nag un dewis o lety am y swm safonol y mae fel arfer yn ei dalu am ofal preswyl. Os na fydd llety addas ar gael sy'n diwallu eich anghenion asesedig o fewn y swm safonol, rhaid i'r awdurdod lleol drefnu cartref gofal drutach sy'n addas ac addasu ei gyfraniad i'r cyllid. Yn y sefyllfa hon, ni chaniateir i'r awdurdod lleol ofyn i chi na thrydydd parti dalu'r gost ychwanegol.

Weithiau, bydd rhywun yn dewis cartref gofal sy'n costio mwy nag y byddai'r awdurdod lleol fel arfer yn ei dalu i berson â'i anghenion asesedig yntau. Os byddwch yn y sefyllfa honno, dylai'r awdurdod lleol wneud trefniadau i chi symud i'ch cartref gofal dewisol, ond dim ond os gall rhywun arall, neu chi o dan rai amgylchiadau, wneud iawn am y gwahaniaeth rhwng yr hyn y byddai'r awdurdod lleol fel arfer yn ei dalu a ffioedd y cartref gofal. Gelwir y cyfraniad trydydd parti hwn yn 'ffioedd ychwanegol'.

Bydd angen talu ffioedd ychwanegol ar hyd yr amser y byddwch yn y cartref gofal, ac os na fyddwch yn talu'r gost ychwanegol, efallai y bydd angen i chi symud i gartref gofal arall.

Taliadau gohiriedig

Fel rhan o gytundeb taliadau gohiriedig, os cafodd eich eiddo ei ystyried yn yr asesiad ariannol, gallwch ohirio neu oedi talu eich holl gostau gofal neu rai ohonynt tan ddyddiad diweddarach fel nad oes angen i chi werthu eich eiddo cyn gynted ag i chi symud i gartref gofal. Rhaid i awdurdodau lleol gynnig

cytundeb taliadau gohiriedig i bobl sy'n bodloni meini prawf cymhwysra penodol. Mae rhagor o fanylion am gytundebau taliadau gohiriedig, gan gynnwys cymhwysra, yn Atodiad D i'r **Cod Ymarfer**.

3. Gofal Iechyd Parhaus y GIG

Mae Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn becyn o ofal a chymorth parhaus sy'n cael ei drefnu a'i ariannu'n llawn gan y GIG. Byddwch yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG os bydd eich bwrdd iechyd lleol yn asesu bod gennych angen iechyd sylfaenol.

Mae'r wybodaeth isod yn seiliedig ar [Fframwaith Cenedlaethol Llywodraeth Cymru ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG](#), sy'n nodi'r broses y mae'n rhaid i'r GIG ac awdurdodau lleol ei dilyn wrth benderfynu a ydych yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG.

Mewn achos lle'r ymddengys fod person yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG, y bwrdd iechyd lleol sy'n gyfrifol am sicrhau bod asesiad perthnasol yn cael ei gynnal. Dylai awdurdodau lleol roi gwybod i'r GIG mewn achos lle'r ymddengys fod anghenion person yn bodloni'r meini prawf ar gyfer cael Gofal Iechyd Parhaus y GIG.

Sut y gwneir penderfyniad ar gymhwysra

Nid yw cymhwysra ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn dibynnu ar salwch, diagnosis, anabledd na chyflwr penodol. Gellir darparu Gofal Iechyd Parhaus y GIG mewn unrhyw leoliad, gan gynnwys eich cartref neu mewn cartref gofal.

Er mwyn gwneud penderfyniad ynghylch a oes gennych chi **angen iechyd sylfaenol**, bydd eich anghenion cyffredinol yn cael eu hystyried gyda'i gilydd, gan ddefnyddio pedwar nodwedd allweddol:

- **Natur** – y math o anghenion sydd gan berson (er enghraifft, anghenion corfforol, anghenion iechyd meddwl neu anghenion seicolegol), a sut mae'r anghenion hynny'n effeithio ar y person o ddydd i ddydd.
- **Dwyster** – pa mor ddifrifol yw'r anghenion hyn, a faint o ofal parhaus sydd ei angen.
- **Cymhlethdod** – sut mae'r anghenion gwahanol yn rhyngweithio, ac a yw hyn yn ei gwneud hi'n anodd cynllunio neu reoli gofal.

- **Anrhagweladwyedd** – i ba raddau y mae'r anghenion yn newid, a beth yw lefel y risg os na ddarperir gofal yn brydlon neu'n briodol.

Mae'r nodweddion hyn yn cael eu hystyried yn eu cyfanrwydd. Nid oes unrhyw ffactor unigol yn arwain yn awtomatig at benderfyniad ar gymhwystra.

Beth sy'n cael ei gynnwys fel rhan o Ofal Iechyd Parhaus y GIG

Os yw person yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG, **y GIG sy'n gyfrifol am ariannu'r holl anghenion gofal asesedig**. Mae hyn yn cynnwys costau llety, gofal a chymorth mewn achos lle mae'r person yn byw mewn cartref gofal (fel arfer, un sy'n darparu gofal nyrsio).

Mewn achos lle bydd Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn cael ei ddarparu mewn cartref gofal, mae'r trefniadau yn destun contract uniongyrchol rhwng y GIG a'r darparwr gofal. **Nid yw rheolau codi ffioedd awdurdodau lleol yn gymwys** tra bo person yn parhau i fod yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG, ac ni ddylid codi tâl ar y person am ei ofal.

Gofal Iechyd Parhaus y GIG – Llwybr Carlam

Mae llwybr carlam ar gyfer pobl sydd â chyflyrau sy'n gwaethygu'n gyflym, gan olygu eu bod yn agosáu at ddiwedd eu hoes, o bosibl. Yn y sefyllfaoedd hyn, dylid rhoi trefniadau Gofal Iechyd Parhaus y GIG ar waith yn gyflym, heb oedi, lle bo'n briodol.

Os yw Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn cael ei wrthod neu ei dynnu yn ôl

Mewn achos lle penderfynir nad yw person yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG, neu mewn achos lle caiff pecyn Gofal Iechyd Parhaus y GIG ei dynnu yn ôl yn sgil adolygiad, mae gan y person yr hawl i gymryd y camau a ganlyn:

- gofyn am esboniad o'r penderfyniad; a
- gofyn am adolygiad neu apêl drwy weithdrefnau GIG Cymru.

Mewn achos lle nad yw Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn cael ei roi, gall yr awdurdod lleol asesu a yw'r person yn gymwys i gael cymorth ariannol gyda gofal cymdeithasol, o dan y rheolau codi ffioedd arferol.

4. Gofal nyrsio a ariennir gan y GIG

Os bydd eich asesiad yn arwain at benderfyniad nad ydych yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG wedi'i ariannu'n llawn, efallai y byddwch yn gymwys i gael gofal nyrsio a ariennir gan y GIG, os oes angen rhai gwasanaethau arnoch gan nyrs gofrestredig. Penderfynir ar hyn fel rhan o'r broses asesu ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG.

Mae cartrefi nyrsio yn cyflogi nyrsys cofrestredig i ddarparu gofal nyrsio i'r rheini sydd ei angen. Mae'r GIG yn gwneud taliad uniongyrchol i'r cartref gofal i ariannu'r gofal nyrsio hwn.

Dim ond y gost o ddarparu eich gofal nyrsio cofrestredig y mae'r cyfraniad gofal nyrsio a ariennir gan y GIG yn talu amdani ac nid eich gofal personol cyffredinol. Dim ond rhywfaint o gyfanswm y ffioedd cartref gofal y bydd y cyfraniad gofal nyrsio a ariennir gan y GIG yn talu amdanynt, a bydd angen i chi dalu'r ffioedd sy'n weddill eich hun neu gyda chymorth yr awdurdod lleol.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi **taflen wybodaeth i'r cyhoedd**, sy'n rhoi gwybodaeth am Ofal Iechyd Parhaus y GIG a gofal nyrsio a ariennir gan y GIG, gan gynnwys pa agweddau ar ofal y gall nyrs gofrestredig ymdrin â hwy.

5. Gofal amhreswyl (gofal cartref)

Efallai y bydd yr asesiad o anghenion yn pennu y gallwch aros yn eich cartref eich hun lle darperir gwasanaethau gofal cymdeithasol i'ch cefnogi. Fel arfer, cyfeirir at hyn fel gofal cymdeithasol amhreswyl neu ofal cartref.

Bydd yr asesiad ariannol ar gyfer gofal amhreswyl fel arfer yn ystyried eich **cynilion/cyfalaf ac incwm** a bydd yn penderfynu a ddylech dalu'r swm llawn ar gyfer eich gofal a'ch cymorth, neu swm llai.

Uchafswm ffi

Os ydych yn cael gofal a chymorth gartref, ni chaiff awdurdodau lleol godi mwy na'r uchafswm ffi wythnosol arnoch am yr holl wasanaethau a gewch. Ar hyn o bryd, yr uchafswm ffi wythnosol yw **£100 yr wythnos** ac fe'i pennir yn y **Rheoliadau Gosod Ffioedd**. Gall y swm hwn newid o bryd i'w gilydd.

Cyfalaf

Yn debyg i ofal preswyl, bydd yr asesiad ariannol yn edrych ar faint o gyfalaf sydd gennych. Mae tudalennau 27-30 o'r **Cod Ymarfer** yn nodi pa fathau o gyfalaf y dylid eu diystyru yn yr asesiad ariannol a hefyd sut y dylid trin bondiau buddsoddi.

Pennir y **terfyn cyfalaf** ar gyfer gofal a chymorth amhreswyl yn y **Rheoliadau Gosod Ffioedd**, ac ar hyn o bryd, y terfyn yw **£24,000** (heb gynnwys gwerth eich cartref). Gall y swm hwn newid o bryd i'w gilydd.

Os ydych yn cael gofal a chymorth amhreswyl gartref neu yn y gymuned, **rhaiddiystyru gwerth eich** prif gartref neu eich unig gartref wrth ystyried cyfalaf mewn asesiad ariannol.

Os oes gennych gyfalaf **sy'n cyrraedd lefel y terfyn cyfalaf o £24,000** neu sy'n is na hynny, dylai'r awdurdod lleol ei ddiystyru'n llawn yn yr asesiad ariannol. Wrth benderfynu faint y bydd yn rhaid i chi ei gyfrannu tuag at eich gwasanaethau gofal, dim ond ar eich incwm y bydd yr awdurdod yn edrych.

Os oes gennych gyfalaf sy'n **uwch na'r terfyn cyfalaf o £24,000**, gall yr awdurdod lleol godi'r uchafswm ar gyfer y gwasanaethau y mae'n eu darparu.

Os oes gennych gyfalaf sy'n uwch na'r terfyn cyfalaf, gallwch ofyn i'ch awdurdod lleol drefnu eich gofal a'ch cymorth i chi. Fodd bynnag, gofynnir i chi dalu'r gost lawn hyd at yr uchafswm ffi wythnosol am ofal a chymorth amhreswyl, nes bod gwerth eich cyfalaf yn cyrraedd lefel y terfyn cyfalaf neu'n is na hynny.

Incwm

Bydd yr asesiad ariannol hefyd yn ystyried eich **incwm**. Fodd bynnag, **rhaid anwybyddu enillion o gyflogaeth** wrth gyfrifo faint y gallwch ei dalu.

Mae Atodiad B o'r **Cod Ymarfer** yn cynnwys gwybodaeth fanwl am ba incwm a gaiff ei ystyried a'r hyn a gaiff ei anwybyddu yn ystod asesiad ariannol. Mae hyn yn cynnwys gwybodaeth am fudd-daliadau lles, blwydd-dal, pensiynau a bondiau buddsoddi.

Isafswm Incwm

Os ydych yn cael gofal a chymorth gartref, bydd angen digon o arian arnoch i dalu am gostau byw fel rhent, bwyd a chyfleustodau. Mae'r Cod Ymarfer yn nodi bod yn rhaid i awdurdodau lleol sicrhau nad yw eich incwm yn disgyn yn is na swm a nodir ar ôl i daliadau gael eu didynnu ar gyfer gofal a chymorth amhreswyl.

Cyfeirir at hyn fel yr **'isafswm incwm'**, a rhaid iddo fod yn gyfwerth o leiaf â gwerth eich 'hawl sylfaenol' i fudd-dal lles perthnasol ynghyd ag isafswm 'glustogi', sef 35 y cant o'r swm hwnnw. At hynny, er mwyn darparu ar gyfer gwariant sy'n ymwneud ag anabledd, rhaid i'r isafswm incwm hwn gynnwys o leiaf 10% ychwanegol o 'hawlogaeth sylfaenol' person i fudd-dal lles perthnasol. Mae rhagor o fanylion ar dudalen 45 o'r **Cod Ymarfer**.

6. Yr opsiwn taliadau uniongyrchol

Mae taliadau uniongyrchol yn daliadau ariannol a wneir gan awdurdodau lleol neu fyrddau iechyd lleol i bobl ag anghenion cymwys. Mae'r taliadau hyn yn caniatáu i bobl drefnu eu gofal a'u cymorth eu hunain yn lle cael gwasanaethau wedi'u trefnu ar eu rhan.

Gellir defnyddio taliadau uniongyrchol i gymryd y camau a ganlyn:

- cyflogi cynorthwyydd personol;
- prynu gofal a chymorth gan asiantaeth; neu
- drefnu mathau arall o gymorth sy'n diwallu eich anghenion asesedig.

Rhaid i awdurdodau lleol ddarparu gwybodaeth, cyngor a chymorth i'ch helpu i benderfynu a yw taliadau uniongyrchol yn addas i chi, ac i'ch helpu i'w rheoli. Mae [Cod Ymarfer Llywodraeth Cymru ar ddiwallu anghenion](#) yn nodi rhagor o wybodaeth am daliadau uniongyrchol.

Ers mis Ebrill 2026, os ydych yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG, mae'n bosibl y bydd modd i chi ddewis cael y cyllid ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG ar ffurf taliad uniongyrchol.

Gall taliad uniongyrchol ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG roi mwy o hyblygrwydd i chi ynghylch sut y bydd eich gofal yn cael ei drefnu, ar yr amod ei fod yn diwallu eich anghenion iechyd asesedig a'r canlyniadau y cytunwyd arnynt. Er enghraifft, gallai ganiatáu i chi gymryd y camau a ganlyn:

- cyflogi staff gofal yn uniongyrchol; neu
- drefnu gwasanaethau mewn ffordd sy'n gweddu'n well i'ch arferion bob dydd.

Nid oes modd ariannu pob math o wasanaethau'r GIG drwy daliadau uniongyrchol ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG, a rhaid i'r bwrdd iechyd fod yn fodlon bod taliad uniongyrchol yn briodol ac yn ddiogel. Dylech gael gwybodaeth am eich opsiynau, a dylech gael cymorth o ran gwneud dewis

Talu am wasanaethau gofal a chymorth (gofal cymdeithasol i oedolion): Canllaw i etholwyr

gwybodus. Mae **canllawiau Llywodraeth Cymru ar daliadau uniongyrchol ar gyfer Gofal Iechyd Parhaus y GIG** yn cynnwys rhagor o wybodaeth.

7. Adolygu / herio penderfyniadau a wneir yn sgil yr asesiad

Penderfyniadau gan awdurdodau lleol

Gallwch ofyn am adolygiad o'r ffi a godir gan awdurdod lleol os byddwch yn credu ei bod yn anghywir.

Mae Atodiad E o'r [Cod Ymarfer yn cynnwys gwybodaeth am y broses i'w dilyn o dan yr amgylchiadau hyn.](#)

Os ydych yn anghytuno â'r ffi a godir neu os ydych o'r farn bod eich asesiad ariannol yn anghywir, gallwch gymryd y camau a ganlyn:

- gofyn i'r cyngor am esboniad ysgrifenedig ynghylch sut y cyfrifwyd y ffi;
- gofyn am adolygiad neu ailasesiad o'r asesiad ariannol; a
- gwneud cwyn, gan ddefnyddio gweithdrefn gwyno gwasanaethau cymdeithasol y cyngor.

Os ydych yn anfodlon o hyd, mae'n bosibl y byddwch hefyd yn gallu cyfeirio'r mater at [Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru.](#)

Byrddau iechyd lleol

Os nad ydych yn cytuno â phenderfyniad a wnaed gan fwrdd iechyd lleol sy'n ymwneud â Gofal Iechyd Parhaus y GIG neu ofal nyrsio a ariennir gan y GIG, mae gennych yr hawl i apelio.

Rhaid i chi hysbysu'r bwrdd iechyd lleol o'ch bwriad i apelio o fewn 28 diwrnod i'r dyddiad y cawsoch wybod am y penderfyniad ar gymhwystra. Rhaid i chi gyflwyno eich apêl ysgrifenedig i'r bwrdd iechyd lleol o fewn chwe mis i'r dyddiad y cawsoch wybod am y penderfyniad ar gymhwystra.

Cynhelir y broses apelio mewn dau gam – cam lle cynhelir adolygiad lleol, a cham sy'n cynnwys Panel Adolygu Annibynnol.

Nid yw'r adolygiad yn cwmpasu cynnwys cynlluniau gofal, ond gallwch ofyn am adolygiad ynghylch:

- y weithdrefn a ddilynwyd wrth ddod i benderfyniad ar eich cymhwystra i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG; neu
- sut y cafodd y meini prawf cymhwystra eu cymhwyso – hynny yw, y prawf 'angen iechyd sylfaenol', ac a chafodd y prawf hwn ei gymhwyso mewn modd cywir a chyson.

Gallwch hefyd gymryd eich achos i **Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru** os ydych yn parhau i fod yn anfodlon yn dilyn adolygiad.

Os ydych yn teimlo eich bod chi, neu rywun yr ydych yn gofalu amdano, wedi bod yn gymwys i gael Gofal Iechyd Parhaus y GIG yn ystod cyfnod pan oeddech yn talu am ofal, gallwch hefyd ofyn am **adolygiad ôl-weithredol** i gael y ffioedd gofal yn ôl. Mae'r bwrdd iechyd lleol yn gyfrifol am adolygiadau cyfredol ac ôl-weithredol, a dylai fod ganddo berson cyswllt dynodedig ar gyfer y materion hyn.

Mae'n bosibl bod gennych reswm i gredu y dylech fod wedi bodloni'r meini prawf cymhwystra:

- oherwydd bod y bwrdd iechyd lleol wedi cynnal asesiad yn y gorffennol, ond mae tystiolaeth wedi dod i'r amlwg nad oedd y meini prawf wedi cael eu cymhwyso'n briodol; neu
- oherwydd y dylai fod wedi bod yn rhesymol amlwg i'r GIG ar y pryd fod angen gwasanaethau Gofal Iechyd Parhaus y GIG arnoch, o bosibl, ond methodd y bwrdd iechyd lleol i drefnu a chynnal asesiad.

Ar hyn o bryd mae dyddiad cau treigl ar gyfer cyflwyno eich adolygiad ôl-weithredol. Rhaid i chi wneud eich hawliad o fewn 12 mis i ddiwedd y cyfnod yr ydych yn gwneud hawliad yn ei gylch.

Mae rhagor o wybodaeth am apeliadau ac adolygiadau ar gael ar **daflen wybodaeth gyhoeddus Llywodraeth Cymru** ar Ofal Iechyd Parhaus y GIG.

8. Ffynonellau eraill o wybodaeth a chymorth

- Canllaw **Ymchwil y Senedd** i etholwyr: [Cael mynediad at wasanaethau gofal a chymorth \(gofal cymdeithasol i oedolion\)](#)
- Canllaw **Ymchwil y Senedd** i etholwyr: [Gwneud cwyn am iechyd a gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru](#)
- Canllawiau **Ymchwil y Senedd** i etholwyr: [Cymhorthion cartref ac addasiadau yn y cartref](#)
- **Cynllun Seibiannau Byr Cymru** - Cynllun a ariennir gan Lywodraeth Cymru sy'n cynnig opsiynau seibiannau byr a ariennir i ofalwyr di-dâl ledled Cymru. Gallwch chwilio am gyfleoedd yn eich ardal a gwneud cais yn uniongyrchol i'r cynlluniau lleol. Gwefan: www.shortbreakscheme.wales/cymraeg/hafan
- **Llais** – corff annibynnol statudol sy'n darparu [gwasanaeth eirioli](#) annibynnol a chyfrinachol, yn rhad ac am ddim, i'r rhai sy'n gwneud cwyn am wasanaethau gofal iechyd a gofal cymdeithasol. Ffôn: 02920 235 558. E-bost: enquiries@llaiscymru.org. Gwefan: www.llaiswales.org
- **Cyngor Age Cymru** – elusen genedlaethol ar gyfer pobl hŷn. Llinell gyngor: 0300 303 44 98. E-bost: advice@agecymru.org.uk Mae canllawiau a thaflenni ffeithiau manwl ar gael ar y wefan: <https://www.agecymru.cymru/gwybodaeth-a-chyngor/cyngor-age-cymru/>
- **Sefydliadau Lleol Age Cymru** – mae pum sefydliad rhanbarthol ledled Cymru sy'n darparu cyngor a chefnogaeth ar ystod o faterion, yn ogystal â gwasanaethau uniongyrchol. I gael rhagor o wybodaeth, ewch i: <https://www.agecymru.cymru/ein-gwaith/yn-eich-ardal-chi/>
- **Sefydliadau Lleol Age Connects** – mae gan Age Connects chwe sefydliad lleol annibynnol ledled Cymru. Mae sefydliadau lleol Age Connects yn darparu ystod o wasanaethau, gan gynnwys gwybodaeth a chyngor. I gael rhagor o wybodaeth, ewch i: <https://www.ageconnectswales.org.uk/information-and-advice>

- **Mencap Cymru** – mae “llais anabledd dysgu yng Nghymru” yn darparu canllawiau, gwybodaeth a chyngor ar ei wefan: <https://wales.mencap.org.uk/cy/gwybodaeth-chefnogaeth>. Gellir cael gwasanaethau hefyd drwy ffonio llinell gymorth anabledd dysgu Cymru: 0808 8000 300.
- **Cyngor ar Bopeth** – mae rhwydwaith cenedlaethol o ganolfannau cyngor lleol ledled Cymru sy'n cynnig cyngor cyfrinachol, annibynnol yn rhad ac am ddim. Gwefan: <https://www.citizensadvice.org.uk/cymraeg/>
- **Comisiynydd Pobl Hŷn Cymru** – hyrwyddwr annibynnol ar gyfer pobl hŷn ledled Cymru. Ffôn: 03442 640670. E-bost: gofyn@comisiynyddph.cymru. Gwefan: <https://comisiynyddph.cymru/>
- **Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru** – mae gan yr Ombwdsmon annibynnol bwerau cyfreithiol i ymchwilio i gwynion am wasanaethau cyhoeddus a darparwyr gofal annibynnol yng Nghymru. Ffôn: 0300 790 0203. E-bost: Holwch@ombwdsmon.cymru. Gwefan: www.ombwdsmon.cymru
- **Offeryn Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus ar gyfer chwilio** am gyrff cynghori ac eirioli ledled Cymru: <https://www.ombwdsmon.cymru/cyrff-cynghori-ac-eirioli/>